

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА У ПРОМОВАХ ГІЛЛАРИ КЛІНТОН

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (37) 2017

УДК 811.111:81'42

Ерліхман А., Дубіна О. Концептуальна метафора у промовах Гілларі Клінтон; 7 стор.; бібліографічних джерел – 8; мова – українська.

Анотація. Актуальність даного дослідження визначається необхідністю вивчення мови англомовної преси з когнітивної точки зору, а також важливістю розгляду мовних технік, що забезпечують формування заданого оцінного ставлення до політика без звернення до прямої оцінки. Крім того, актуальність цього дослідження визначається важливістю вивчення глибинних закономірностей метафоризації для подальшого моделювання процесів розуміння і інтерпретації газетного/журнального тексту як частини мовної здатності людини. Основною метою роботи є вивчення умов реалізації і функціонування метафоричних концептів, які забезпечують створення прагматично-орієнтованого образу політичного діяча в англомовній пресі. Зміст статті обумовлений тим, що в ній обгрунтована роль концептуальної метафори як одного з механізмів оцінної репрезентації політика в американській пресі.

Ключові слова: концептуальна метафора, когнітивна лінгвістика, політичний дискурс, політичний діяч, промова.

Одним із найефективніших та найвпливовіших засобів, які здатні створити потужний імідж, є метафора, аналіз якої в різних видах дискурсу є перспективним напрямом сучасної когнітивної лінгвістики. Концептуальна метафора розглядалася як засіб, здатний сконструювати імідж політичного діяча тощо.

Протягом останніх десятиліть фокус пильної уваги лінгвістів змістився з розуміння метафори як поетичного тропу до вивчення й обгрунтування її взаємозв'язку з когнітивними процесами. Перші вчення про метафору розробив Арістотель; нова ж теорія метафори запропонувала застосувати принципи когнітивної лінгвістики під час дослідження цього феномену. Відтак когнітивна лінгвістика, "у центрі уваги якої перебуває мова як загальний когнітивний механізм" [3, с.21], розглядає проблему категоризації дійсності, де метафора відіграє важливу роль. Беручи до уваги її ментальний характер, метафора визначається сучасними когнітивістами як основна ментальна операція, спосіб пізнання, категоризації та концептуалізації світу (М. Джонсон, Е. Кіттей, Дж. Лакофф, Н. Д. Арутюнова, А. Н. Баранов, Е. С. Кубрякова, А. П. Чудинов). Мовець не лише використовує метафору для вираження думок, він мислить метафорично, дещо по-новому пізнаючи навколишній світ, категоризуючи дійсність та її фрагменти й намагається в процесі комунікативної діяльності перебудувати мовну картину світу у свідомості адресата. Ці положення лягли в основу теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа й М. Джонсона, якою на сучасному етапі когнітивістики послуговуються будь-які розвідки про метафору [7, с. 35].

Промови політиків мають на меті "зачепити" потрібні "струни" масової свідомості, вони націлені на перегукування із внутрішніми переконаннями кожного з адресатів, тому характерною особливістю політичних промов є широке використання метафор, оскільки "метафора відзначається

унікальною властивістю у сенсі ефекту переконання – на неї важко дати спростування, вона схиляє до обов'язкового прийняття" [5, с. 95]. Можна гіпотетично стверджувати, що чим більш нестабільною є ситуація в країні й запекліша боротьба за владу, тим більша ймовірність використання метафоричних висловів у передвиборчому дискурсі.

У когнітивній лінгвістиці набула поширення діяльнісна теорія концептуальної метафори, сформульована американськими дослідниками Дж. Лакоффом і М. Джонсоном, згідно з якою концептуальна метафора визначається як процес розуміння однієї сутності в термінах іншої [7, с.203].

Основоположники теорії концептуальної метафори Дж. Лакофф та М. Джонсон запропонували класифікацію метафори, яка включає три групи:

- орієнтаційні, які представляють абстрактні процеси або ситуації в просторовому відношенні;
- онтологічні, які трактуються як способи сприйняття дійсності, подій, ідей та емоцій як матеріальних сутностей і речей;
- структурні, що відносяться до концептуалізації процесів, коли концепт метафорично структурований у термінах іншого [7, с.14].

У лінгвістиці такі поняття, як «образ» і «імідж» у багатьох випадках є дуже схожими і розглядаються як ідентичні. Коли йде мова про імідж людини, то мається на увазі її образ, який набуває реальності у свідомості інших при згадці конкретної особи. Представники різних наукових напрямків під "образом" мають на увазі не тільки візуальний, зоровий вигляд, але і спосіб та хід мислення, дії та вчинки даної людини. Отже, слово "образ" використовується в широкому сенсі і в різних контекстах, вказуючи на уявлення про людину.

За словами А. Ф. Артемова, на сучасному етапі розвитку лінгвістики спостерігається заміна

традиційного погляду на метафору як на троп, який “слугує одним із засобів посилення образності й виразності мови”, розглядом цього феномена як мисленнєвої операції, способу пізнання навколишнього світу [1, с.125].

Як зазначає Т.А. ван Дейк, політичний дискурс – це клас жанрів, обмежений соціальною сферою, а саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків – це ті жанри, які належать сфері політики. Політичний дискурс – це дискурс політиків [6, с.27]. Т. А. Дейк наголошує, що політична промова є невід’ємною частиною політичного дискурсу, особливим різновидом політичного акту комунікації і одним з видів соціальної дії. Також зауважує, що основною функцією політичної промови є мовний вплив на свідомість електорату, що полягає у прагненні політичного діяча заручитися підтримкою якомога ширших верств населення і популяризувати власні політичні погляди в суспільстві [6].

За словами Є. Г. Борисова, політики, спілкуючись один з одним й із журналістами, постійно пам’ятають про «глядацьку аудиторію» та навмисно чи неумисно «працюють на публіку», намагаються справити враження й «зірвати оплески» [2].

У роботі в контексті «метафора» ми розглядаємо переносне вживання слова, перенесення найменування з одного об’єкта на інший. Ми базуємося на тому, що «метафора – словосполучення, що характеризує певне явище шляхом перенесення на нього ознак, властивих іншому явищу, яке також образно його заміщає» [4, с. 357]. Процес метафоризації є багатоаспектним явищем, саме тому досі не існує єдиної, чітко визначеної сучасної класифікації типів метафор.

У понятті мовної особистості фіксується зв’язок мови з її індивідуальною свідомістю, з її світоглядом. Будь-яка особистість виявляє себе і свою суб’єктність не тільки через предметну діяльність, а й через спілкування, яке неможливе без мови і мовлення. Мова людини з неминучістю відображає її внутрішній світ, слугує джерелом знання про її особу. Більше того, очевидно, що людину не можна вивчити поза межами мови, оскільки, навіть у простих життєвих ситуаціях, важко зрозуміти, що вдає із себе людина, поки ми не почуємо, як і що вона говорить. Ця думка підтверджується М. Вебером, який вважає, що “про особистості можна говорити тільки як про мовну особистість, що втілена в мові” [3, с.26].

На думку І. П. Волощук, Г. Клінтон у своїх промовах намагається максимально наблизити владу до пересічних громадян. Так, у промові на висунення своєї кандидатури у президенти вона використовує слово *freedom* двічі, слово *rights* – дев’ять разів, а слово *American* використовується 34 рази, наголошуючи на важливості кожної думки усіх громадян: *that means a nation’s own efforts to lift your own people out of poverty* [4].

Хілларі Клінтон дуже часто вживає в своїх промовах висловлення, зміст яких підкреслює могутність держави та єдність країни, а також нації в цілому: *making sure our country heads into the future with confidence and optimism, that we truly are stronger together* [8]. Цю метафору можна конструювати як *NATION IS POWER*. Саме цим висловом Г. Клінтон підсилює “дух єдності” та запал в очах співвітчизників. Політик використовує цю фразу декілька разів, але у різних контекстах. Також це висловлення можна зустріти майже у кожній промові Г. Клінтон.

Однією з ознак значущості того чи іншого слова в промові є значна частотність його вживання. У нашому випадку ядро складають метафори зі сферою-джерелом *FIGHT*. Такий вислів, як *this is a fight for the future. And it’s a fight we must win* [8], підкреслює, що Г. Клінтон порівнює, об’єднує себе зі своїм народом, начебто всі разом вони подолають усі перешкоди.

Внутрішній політиці США притаманний суперницький азарт, який ототожнюється зі спортивними та ігровими метафорами. Політик Г. Клінтон дуже тонко, але яскраво вживає спортивну метафору у цьому прикладі: *we are on the same team, and none of us can sit on the sidelines* (концептуальна метафора *NATION IS A TEAM*) [8], тим самим у підсвідомості слухачів вимальовується образ єдиної команди.

Однією із найтрадиційніших складових для політичних промов образів є оселя, тому суспільні реалії та процеси можуть бути метафорично представлені як будівництво та ремонтні роботи. Використання вказаної метафоричної моделі (*PRESIDENCY IS BUILDING*) цілком виправдане, оскільки ця понятійна сфера володіє високим асоціативним й емоційним потенціалом: *I ran for President to renew the promise of America. To rebuild the middle class ...To restore America’s standing in the world; a first step to repairing our alliances around the world; if our state wanted a bridge, we’d build it ourselves* [8]. Що стосується будівництва країни, то Г. Клінтон агітує народ на спільну співпрацю, яка приведе країну до кращих змін та умов проживання: *it’s time for us to step up and build America’s future* [8].

У своїй передвиборчій промові Г. Клінтон неодноразово говорить про успіх. Політик дуже детально описує нинішній стан країни: *infrastructure jobs like those here at the port. Our roads, our bridges, our tunnels, our ports, our airports, they need work and there are millions of jobs to be done. And in addition to what you can see, what about our water systems, our sewer systems?* [8] Тим самим налаштовує аудиторію на кращі умови проживання, акцентуючи увагу на тому, що успіх країни залежить від вкладених інвестицій (*SUCCESS IS INVESTMENT*): *we need a new modern electric grid to be able to take in clean, renewable energy that can then move us toward that future we seek* [8].

Також була виявлена ще одна імпліцитна метафора, пов'язана з успіхом. Г. Клінтон зауважує, що досягти успіху одна людина не в змозі, а разом вони подолають всі незгоди (*SUCCESS IS UNITY*): *we say, 'We'll fix it together, just watch us – nobody, nobody can solve problems better than we can* [8], тим самим політик підсилює почуття єдності та надає впевненості в подальшому майбутньому.

Концептуальна метафора відіграє особливу роль у вивченні тактик та прагматичних характе-

ристик політичних промов. Її конструювання допомагає визначити приховані наміри політиків та їх аксіологічний вектор. У промовах Г. Клінтон гостро постало питання єдності країни, почуття впевненості в сьогоденні та подальшому майбутньому. У промовах політика важливе місце займає таке поняття, як успіх, якого вона здатна досягти разом зі своїми співвітчизниками. Вона підкреслює, що вже настав той час, коли країна повинна перейти на одну сходинку вище та забезпечити краще життя для свого народу.

Література

1. Артемова А.Ф. Механизм создания комического в английской фразеологии: Дис.канд. филол. наук. – Горький, 1976. – 168 с.
2. Борисова Е.Г. Имплицитная информация в лексике // Имплицитность в языке и речи / отв. ред. Е. Г. Борисова, Ю. С. Мартемьянов. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С.30–42.
3. Вебер М. Политика как призвание и профессия. // Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990. – 647 с.
4. Волошук І. П. Професійний розвиток особистості в системі її ціннісних орієнтацій / І. П. Волошук. – Режим доступу : http://novyn.kpi.ua/2007-1/04_Voloschuk.pdf
5. Гордон Д. Терапевтические метафоры. – СПб., 1995. – 47 с.
6. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. – Б.: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
7. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 387–415
8. Inside Hillary Clinton's Stump Speech. – Режим доступу : <http://www.npr.org/2016/09/15/493924325/inside-hillary-clintons-stump-speech-annotated>

Анна Эрлихман, Ольга Дубина

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МЕТАФОРА В РЕЧАХ ХИЛЛАРИ КЛИНТОН

Аннотация. Актуальность данного исследования определяется необходимостью дальнейшего изучения языка англоязычной прессы с когнитивной точки зрения, а также важностью рассмотрения языковых технологий, обеспечивающих формирование заданного оценочного отношения к политике без обращения к прямой оценке. Кроме того, актуальность данного исследования определяется важностью исследования глубинных закономерностей метафоризации для дальнейшего моделирования процессов понимания и интерпретации газетного/журнального текста как части языковой способности человека. Основной целью работы является изучение условий реализации и функционирования метафорических концептов, которые обеспечивают создание прагматически-ориентированного образа политического деятеля в англоязычной прессе. Содержание статьи обусловлено тем, что в ней обоснована роль концептуальной метафоры как одного из механизмов оценочной репрезентации политика в английской и американской прессе.

Ключевые слова: концептуальная метафора, когнитивная лингвистика, политический дискурс, политический деятель, речь.

Anna Erlichman, Olga Dubina

CONCEPTUAL METAPHOR IN SPEECH IN HILLARI CLINTON

Summary. The relevance of this study is to further study English press from a cognitive point of view as well as the importance of considering language technologies, ensuring the formation of a given assessment relation to the policy without resorting to direct assessment. In addition, the relevance of this study is determined by the importance of studying the underlying patterns of metaphorization for further modeling of the processes of understanding and interpretation of the newspaper/magazine text as part of language abilities. The main purpose of work is studying of conditions of implementation and functioning of metaphorical concepts that enable the creation of a pragmatically-oriented image of the politician in the English-language press. The content of the article justifies the role of conceptual metaphor as a mechanism of appraisal of the representation of politicians in the English and American press.

Key words: conceptual metaphor, cognitive linguistics, political discourse, politician, speech.

Стаття надійшла до редакції 20. 03. 2017 р.

Ерліхман Анна Марківна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу і мовознавства Міжнародного гуманітарного університету, м. Одеса.

Дубіна Ольга Василівна – магістр факультету лінгвістики та перекладу Міжнародного гуманітарного університету, м. Одеса.